

Door Joep Stapel

“Ze stonk waarschijnlijk ontzettend”, zegt componist Klas Torstensson over Christina van Zweden, het onderwerp van zijn nieuwste werk, de madrigalencyclus *Arcadia 1689*. Bovendien was ze misvormd, doordat men haar als zuigeling op de grond had laten vallen. Maar Christina was bovenal een intelligente en vrijgevochten vrouw. Het Groot Omroepkoor brengt *Arcadia 1689* in première in de NTR ZaterdagMatinee.

Christina (1626-1689) stierf in Rome en werd - uitzonderlijk, zeker voor een vrouw - begraven in het Vaticaan. Een halve eeuw geleden heeft men haar graf nog geopend; omringd door de met wijwater spetterende clerus stelden onderzoekers vast dat Christina daadwerkelijk een vrouw was geweest, en niet, zoals gefluisterd werd, een hermafrodit.

Het is slechts een van vele anekdotes rond de laatste monarch van het Huis Wasa. Christina belandde als zesjarige op de Zweedse troon, waarvan ze in 1654 vrijwillig afstand deed om zich aan kunst en wetenschap te wijden. Ze liet zich onderwijzen door de Franse wijsgeer Descartes, die in het noorderlijke klimaat echter binnen enkele maanden het loodje legde.

Tijdens een repetitie van *Arcadia 1689* in het Hilversumse Muziekcentrum van de Omroep loort dirigent Gijs Leenaars met feilloos oor moeilijke passages in de partituur door - en dat zijn er nogal wat. „Maar hier en daar hoor je de zon al doorbreken”,

De Zweedse componist **Klas Torstensson** woont en werkt sinds 1973 in Nederland: „Ik was nog niet klaar met Christina.”

FOTO FLORIEN VAN OLDEN

zegt Torstensson na afloop over het voor zijn doen behoorlijk tonale stuk. De weidse akkoorden in het dubbelkorige tweede madrigaal zijn schitterend.

Arcadia 1689 is Torstenssons eerste werk voor a-capellakoor. Hij sprong dus meteen in het diepe toen de ZaterdagMatinee hem vroeg om een om-

vangrijk werk - maar met graagte, benadrukt hij.

Torstensson componeerde behalve de monumentale opera *Expeditionen* (1998) verschillende prachtige liederen voor zijn echtgenote, sopraan Charlotte Riedijk, waaronder *In großer Sehnsucht* (2004). Het derde deel van deze sterke vrouwen-

cyclus is gewijd aan Christina.

„Ik wist dat ik nog niet klaar was met haar”, vertelt Torstensson. Christina was een fascinerende vrouw, een spin in het Europese web. Een machtspolitica ook, die als gewezen koningin naar Italië reisde, een grote hofhouding aanhield en op zeker moment vorst van Napels wenste te wor-

den. Man en kind bleefde ze niet, ze had een affaire met een hofdame en onderhield een (al dan niet platonische) relatie met kardinaal Azzolino, waarover het derde madrigaal, *Sempre mia*, handelt.

In een chronologische levensbeschrijving was Torstensson niet geïnteresseerd. „Ik wist vrij snel dat ik wilde beginnen met haar dood. De proloog is een *Lamento* dat ik me onmiddellijk scenisch voestelde, met de doode opgebaard in een hemeibed - ik wil mijn verschillende Christina-composities dan ook uitwerken tot een groot muziektheaterstuk.”

In de proloog klinkt een Zweedse herdersloekroep die op verschillende momenten in het werk terugkeert. Er is een nauwe verwantschap tussen dit kroepmotief en enkele maten uit Scarlatti's madrigaal *O morte* die verderop voorbijkomen. Het is het eerste letterlijke citaat uit Torstenssons oeuvre: „Het paste zo mooi, ik kon het niet laten. Scarlatti was Christina's hofcomponist. Vandaar dat mijn stuk óók uit madrigalen moest bestaan.”

De tekst voor *Arcadia 1689* heeft Torstensson na uitgebreid literatuuronderzoek zelf gemonteerd uit een veelalting scala van bronnen, waaronder gruwelijke gerechtsverslagen. Haar verlichte reputatie ten spijt delinsde Christina er niet voor terug uit de losse pols doodvonnissen te tekenen. In het laatste madrigaal, een furieuze scherzo, riekt daarom een vleugje middeleeuwen - Troilkanon heet het: Zweeds voor heks.

Arcadia 1689 van Klas Torstensson. NTR ZaterdagMatinee 21/3 Concertgebouw A'dam. Live op Radio 4